

Advies Algemene Raad

6 oktober 2010

Advies over de Vlaamse ontwerpstrategie duurzame ontwikkeling: 'Samen grenzen ver-leggen'

I. Inleiding

Vlaanderen heeft zich via een decreet geëngageerd tot het voeren van een beleid duurzame ontwikkeling. Het decreet ter bevordering van duurzame ontwikkeling, dat op 18 juli 2008 door de Vlaamse Regering werd bekrachtigd, geeft het kader voor een beleid duurzame ontwikkeling en de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO).

De Vlaamse Regering keurde in juli 2006 **een eerste Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling** goed ("Samen grenzen ver-leggen") die liep van 2006 tot en met 2010. Hiermee werd het duurzame ontwikkelingsbeleid in Vlaanderen structureel op de sporen gezet.

Onder begeleiding van het steunpunt duurzame ontwikkeling is er **een evaluatie** uitgevoerd van de eerste strategie op basis van een bevraging bij de Vlaamse beleidsdomeinen, de belangrijkste organisaties uit het middenveld, de secretariaten van strategische adviesraden en experts en wetenschappers duurzame ontwikkeling. Ook adviezen van de SERV en de Minaraad werden mee opgenomen.

In het huidige **regeerakkoord** is duurzame ontwikkeling het leidend principe van het beleid van de Vlaamse Regering geworden. Deze ambitie van het regeerakkoord vergt meer dan ooit een samenwerking tussen beleidsdomeinen. De Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling moet daarvoor een referentiekader bieden en zorgen voor een langetermijnvisie, die verder reikt dan één legislatuur.

De **ViA-doorbraken** en het **Pact 2020** zijn als vertrekbasis gehanteerd voor de actualisatie van de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling.

Eveneens werden twee **stakeholderoverlegmomenten** georganiseerd, namelijk een workshop die in het teken stond van de langetermijnvisie, en een workshop die gericht was naar concrete vernieuwende acties en ontbrekende links. De SARC was op deze overlegmomenten vertegenwoordigd door de algemeen secretaris.

Het **ambtelijk proces** werd gevoerd via de beleidsondersteunende ambtelijke werkgroep duurzame ontwikkeling (WGDO) en in het dagelijks bestuur duurzame ontwikkeling.

In de voorliggende ontwerpstrategie werd al deze input verwerkt door het beleidsdomein DAR – Team Duurzame Ontwikkeling, hierin ondersteund door het Steunpunt Duurzame Ontwikkeling.

De **Vlaamse Regering** hechtte op 23 juli 2010 haar principiële goedkeuring aan de Vlaamse Strategie duurzame ontwikkeling en gelaste Kris Peeters, Vlaams minister-president, bevoegd voor het algemeen regeringsbeleid om advies te vragen aan alle strategische adviesraden binnen een termijn van 60 dagen. De adviesvraag werd aan de SARC bezorgd op 29 juli 2010.

In oktober zullen de bekomen adviezen besproken en verwerkt worden met de ambtelijke beleidsdomeinoverschrijdende Werkgroep Duurzame Ontwikkeling. In november wordt het overleg tussen de kabinetten gepland.

De Vlaamse Regering dient de strategie goed te keuren en mee te delen aan het **Vlaams Parlement**. Een beslissing van de Vlaamse Regering wordt voorzien eind 2010.

Voor de SARC brengt de Algemene Raad over de ontwerpstrategie een advies uit tijdens de vergadering van 5 oktober 2010. Het advies is mede gebaseerd op de inbreng vanuit de sectorraden.

II. Advies

De SARC, als strategische adviesraad voor het Beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media, is samengesteld uit vier sectorraden¹ die autonoom adviezen geven en een Algemene Raad die de samenhang en de verbanden tussen deze vier sectorraden benadrukt.

In het advies over de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling wil de SARC de VSDO benaderen vanuit de invalshoek ‘cultuur’. Om de integratie tussen de verschillende sectoren te benadrukken, omvat het woord ‘cultuur’ hier Kunsten en Erfgoed, Sociaal-Cultureel Werk, Media of Sport.

De SARC ervaart de adviesvraag als positief. De vraag houdt immers een erkenning in dat cultuur een volwaardige gesprekspartner is bij het uittekenen van een strategie voor duurzame ontwikkeling in Vlaanderen.

II.1. Het thema duurzame ontwikkeling is voor de cultuursector niet nieuw.

Vele ideeën en invalshoeken in de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling, zoals het streven naar integratie, het bevorderen van participatie, de behoefte aan verbeelding, de nood aan innovatie en aan creatieve dynamiek, zijn voor cultuur altijd al een evidentie geweest. Het feit dat deze nu, in het kader van duurzame ontwikkeling, ook buiten het culturele, als onmisbaar bestempeld worden, is een hart onder de riem voor culturele actoren die zich hier al sinds jaar en dag voor inzetten.

¹ Sectorraad Kunsten en Erfgoed, Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk, Vlaamse Sportraad en Sectorraad Media.

Dit wordt door de SARC ervaren als een erkenning van het belang van het culturele in de samenleving.

Anderzijds activeert en expliciteert de brede benadering van de samenleving voor duurzame ontwikkeling de alertheid ervoor in de cultuursector.

Het thema eco-cultuur kwam aan bod in het Memorandum 2009-2014 van de SARC. In het beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media krijgt het thema expliciete aandacht, zowel op het ambtelijke als op het politieke niveau. We verwijzen naar de Regeerbijdrage van de administratie aan het Vlaams Regeerakkoord en naar de beleidsnota's van de ministers bevoegd voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media. Vlaams minister voor Cultuur Joke Schauvliege besteedde ook aandacht aan duurzame ontwikkeling in het Cultuurforum. Het opzet zelf past één van de principes van duurzame ontwikkeling toe in die mate dat de minister de sector uitnodigde om mee een toekomstvisie uit te stippelen voor cultuur. Het toont aan dat in de cultuursector wel degelijk op lange termijn wordt nagedacht over duurzame ontwikkeling.

Het is alvast positief dat de visie en de doorbraken geformuleerd door het Atelier ecocultuur van het Cultuurforum in de VSDO zijn opgenomen.

II.2. Cultuur heeft een duurzaam normen- en waardenkader

De raakvlakken tussen de VSDO en cultuur zijn terug te vinden in het Memorandum van de SARC. Hierin wordt een hoofdstuk gewijd aan "Bewuste aandacht voor culturele ecologie", wat een eerder instrumentele benadering is. Daarnaast wordt de visie op de rol van cultuur voor de samenleving in het Memorandum 2009-2014 opgenomen. Deze past perfect in het verhaal van de VSDO en plaatst cultuur in de rol van mede-katalysator voor het transitienetwerk duurzame ontwikkeling: 'Cultuur, in de meest brede zin van het woord, is een onvervreemdbaar deel van gemeenschap en samenleving. Cultuur en cultuuruitingen geven vorm aan gemeenschap en individu en dragen bij tot het (fysieke en psychische) welzijn van het individu in die gemeenschap. Dankzij de deelname en de inbedding in het culturele proces en gebeuren worden individuen actieve burgers, wordt de gemeenschap verrijkt, en worden burgers uitgedaagd om mee gestalte te geven aan de samenleving. Er moet niet verdedigd worden dat er cultuur moet zijn, **cultuur IS**.

Cultuur bouwt de samenleving mee op en is er een bindend element voor.'

De culturele sector dient zich, vanuit de visie 'Cultuur IS', ten volle te engageren in de strategie voor duurzame ontwikkeling.

De sector heeft hiervoor twee invalshoeken die mekaar aanvullen en versterken. Enerzijds is er het instrumentele element, onder de noemer 'aandacht voor ecologie'. Dit houdt in dat de culturele organisaties, - ondernemingen een duurzaam beleid voeren door zorgzaam om te gaan met ecologie, verantwoord te ondernemen en te investeren. Eveneens vergroten ze het draagvlak voor duurzame ontwikkeling en bevorderen er de bewustwording van via allerhande initiatieven in het sociaal-cultureel werk, de media, de kunsten en erfgoed sector en de sport. Er kan in samenspraak nagegaan worden hoe de culturele organisaties, - ondernemingen, - clubs verder ingeschakeld kunnen worden.

Naast dit instrumentele aspect dat niet mag onderschat worden, is er anderzijds het waarden- en normenkader van cultuur. Dit kader is absoluut onontbeerlijk om duurzame ontwikkeling te doen slagen.

Dit kader bevat meerdere ruimtes :

- de publiek-dialogische ruimte: cultuur heeft een mobiliserend karakter, kan de publieke dialoog stimuleren en bruggen slaan tussen verschillende sectoren.
- de leer- en ervaringsruimte: gezien de ruime ervaring van cultuur met sociaal en collectief leren evenals met maatschappelijke bewustmakings- en emancipatieprocessen, kan cultuur bijdragen tot de uitbreiding van de kennisdimensie
- de ruimte voor verbeelding: zonder verbeelding komt er immers geen verandering. En verbeelding behoort tot de core business van cultuur.

Uit wat vooraf gaat leiden we af dat cultuur niet enkel instrumenteel maar ook via het specifieke normen- en waardenkader een onmisbare bijdrage levert aan duurzame ontwikkeling. De overheid moet de cultuursector hiervoor dan ook expliciete erkenning geven en daadwerkelijke steun.

II.3. Cultuur deelt de beginselen van duurzame ontwikkeling

Een toekomstgericht cultuurbeleid en een toekomstgerichte culturele sector moet zich aansluiten bij de volgende beginselen:

- Beginsel van gedeelde maar gedifferentieerde verantwoordelijkheid: alle staten van de wereld erkennen hun verantwoordelijkheid maar de ontwikkelde landen moeten het voortouw nemen, vanwege hun weinig duurzame consumptie- en productiepatronen en hun middelen. Ze moeten ook bijzondere aandacht besteden aan de sociale, economische en ecologische gevolgen van het beleid dat ze uitwerken en realiseren op de rest van de wereld.
- Beginsel van dubbele billijkheid: besluitvormers moeten de gevolgen van hun acties en beslissingen op de huidige bevolkingsgroepen (naar sociale categorieën, leeftijd, lokalisatie binnen en buiten Vlaanderen, enz.) en op de toekomstige generaties onderzoeken.
- Integratiebeginsel: de beleidsbeslissingen moeten reeds bij hun voorbereiding op geïntegreerde wijze geanalyseerd worden, en dat zowel horizontaal tussen de beleidsdomeinen als verticaal tussen de overheidsniveaus. Dat moet toelaten om hun sociale, economische en ecologische impact te kennen.
- Voorzorgsbeginsel: daar waar ernstige of onomkeerbare schade dreigt, mag het ontbreken van volledige wetenschappelijke zekerheid niet als argument worden gebruikt om afdoende maatregelen tot voorkoming van milieuaantasting uit te stellen.
- Participatiebeginsel: dit beginsel benadrukt de participatie van alle betrokken burgers in beslissingen over ontwikkeling. Participatie kan de kwaliteit van en steun voor deze beslissingen verhogen en hun uitvoering vergemakkelijken.

Duurzaamheid moet gaan over het maken van **kwalitatieve keuzes** en het durven nemen van beslissingen. Eens de keuze gemaakt, moet het cultuurbeleid er vervolgens volledig voor gaan, de lat hoog leggen, consequent zijn en zichzelf kritisch evalueren. Mutatis mutandis geldt dit ook voor de culturele sector die van zijn kant deze beginselen moet omarmen.

II.4. Cultuur is een partner voor de transitie sociale rechtvaardigheid

Duurzame ontwikkeling is een gedeelde verantwoordelijkheid. Streven naar duurzame ontwikkeling is niet alleen een opdracht voor de overheid, maar ook voor de culturele sector. Ter illustratie volgend citaat uit de nota: "*De sociale ontwikkeling van,*

en zorg voor mensen is een prioriteit (doelstelling van een 'warme samenleving'). De culturele ontwikkeling is onlosmakelijk hiermee verbonden. Daarbij worden kansen geboden, ongeacht geslacht, seksuele geaardheid, handicap of gezondheidstoestand, afkomst of etnische of nationale afstamming, ras, huidskleur, geloof of levensbeschouwing en leeftijd... Iedereen heeft recht op een waardig bestaan en moet kunnen deelnemen aan het maatschappelijke en culturele leven. Alle transities hebben aandacht voor sociale rechtvaardigheid en inclusie. Dat uit zich o.a. in het wegwerken van armoede en de kloof tussen arm en rijk, in afwezigheid van directe of indirecte discriminatie en in een veel kleinere sociale kwetsbaarheid op mondiaal niveau. Respect voor en solidariteit tussen mensen worden behouden en versterkt. Welvaart wordt herverdeeld voor meer welzijn. Sociale aspecten van werkgelegenheid (waardig werk, competentieverruiming) worden gewaarborgd. Het bewaken van het noodzakelijke evenwicht tussen individuele vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid is een taak voor alle maatschappelijke actoren. Om zo'n systeem van kansen te waarborgen is de maximale ontplooiing van ieders talenten en de inbedding ervan in sterke en ondersteunende sociale netwerken een noodzakelijke voorwaarde. Er is aandacht voor kwetsbare groepen, in de vorm van vorming, empowerment, beleidsparticipatie, etc. maar ook in de vorm van maatschappelijke sensibilisering, beeldvorming, etc. "

De sector is een onmisbare partner voor het realiseren van de noodzakelijke transities die in de VSDO als fundamenteel worden bestempeld voor een duurzame samenleving. Het gaat vooral om de transities sociale rechtvaardigheid, het vrijwaren van de ecologische draagkracht, het ontwikkelen van kennis, een 'eerlijke wereld' en een transparante, vertrouwenwekkende overheid.

De culturele sector kan zich inschakelen in transitiepaden en zich afstemmen op specifieke beleids- en maatschappelijke processen. Enkele voorbeelden: respect afdwingen voor het culturele patrimonium, aandacht voor de architecturale waarde in de bouw (transitie bouwen en wonen), het systeem van de herbesteding van gebouwen, van erfgoed, van materialen etc. opnemen in VSDO, bijdragen tot het in stand houden van onroerend erfgoed (materialen transitie), aandacht vragen voor voldoende lichaamsbeweging als essentiële schakel in de gezondheidszorgtransitie. Tenslotte vermelden we de rol die de media kunnen spelen in de bewustwording over duurzame ontwikkeling. Zo is mediageletterdheid een fundamenteel onderdeel van sociale integratie en het vermijden van sociale uitsluiting.

II.5. Cultuur staat voor openheid en solidariteit

Vlaanderen wil een plaats in de top 5 van Europese landen als solidaire, open regio. Eén van de parameters die in de VSDO wordt ingeschreven is de actieve participatie aan het verenigingsleven en het vrijwilligerswerk. De SARC, die eerder al een pleidooi hield voor een blijvende en doeltreffende ondersteuning van beiden, zal erover waken dat de overheid voldoende middelen ter beschikking stelt om de betrokkenen in de gelegenheid te stellen dit waar te maken.

II.6. Cultuur steunt het streven naar een efficiënte en kwaliteitsvolle overheid

De SARC schaaft zich achter de operationele korte termijndoelstelling voor een efficiënte en kwaliteitsvolle overheid die maatschappelijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid hoog in het vaandel voert.

In dit verband verwijzen we naar de herhaalde oproepen in het SARC Memorandum voor een beleidsdomeinoverstijgende samenwerking en de samenwerking tussen de verschillende sectoren.

De SARC herhaalt in dit verband zijn pleidooi voor 1 homogeen beleidsdomein = 1 minister. Eveneens doen we nogmaals een oproep aan de overheid om de strategische adviesraden een volwaardige rol te geven in het beleidsvoorbereidend proces.

De SARC schaarde zich volmondig achter het initiatief waarbij alle strategische adviesraden een gezamenlijke brief hebben gericht aan de Vlaamse minister voor Institutionele Hervormingen.

In de inleiding bij deel 3 ACTIES van de VSDO wordt trouwens naar de visie van de adviesraden hierover verwezen.

We hopen dat de overheid haar verantwoordelijkheid hier zal opnemen.

Een efficiënte en kwaliteitsvolle overheid moet ook aandacht hebben voor het duurzaam ondersteunen van sectoren en (kunstenaars)trajecten (van begin tot einde). Het is belangrijk een perspectief te kunnen bieden, niet iets op te bouwen om het daarna terug af te kalven of niet genoeg middelen ter ondersteuning te verzorgen. Het gaat om een consistent beleid met een duidelijk traject of desgevallend een duidelijk eindpunt.

II.7. Cultureel leren = levenslang leren = duurzaamheid in de praktijk.

Verandering teweeg brengen vraagt niet alleen inspanningen maar ook structuren om die inspanningen te laten doorstromen en effect te laten sorteren. Wanneer de overheid zou besluiten om een permanente structuur op te zetten om de leerervaring te verzamelen en methodologieën en deskundigheid aan te bieden inzake duurzame ontwikkeling, is de culturele sector bereid om de opgebouwde deskundigheid met anderen te delen. We denken onder meer aan de ervaring met methodieken voor volwasseneneducatie, bestrijden van kansarmoede, bevorderen van participatie en maatschappelijke betrokkenheid, werken met bijzondere doelgroepen, jongeren en de jeugdsector, bevorderen van sport, cultuurbeleving, mediageletterdheid.

Het is aan de overheid om die know how niet te negeren en de culturele sector uit te nodigen.

De culturele sector heeft in dit verband ook een toekomstperspectief, wat blijkt uit de visie van het Cultuurforum² over leren: *“Leren in en door cultuur, of cultureel leren, maakt de kern van levenslang en levensbreed leren uit. In 2020 is leren in en door cultuur in Vlaanderen een absolute topprioriteit. Daarom investeren we in een ruim en divers aanbod van kunst en cultuur met een hoge kwaliteit. Dat aanbod is maximaal bereikbaar, begrijpbaar en genietbaar voor zoveel mogelijk mensen. We zetten sterk in op het stimuleren van culturele competenties en het ondersteunen van vrijwillig en spontaan leren. Daartoe maken we werk van een brede en krachtige leer- en leefomgeving, via sterke netwerken tussen cultuur en kunst, onderwijs, welzijn, jeugd en media, en dat op lokaal, bovenlokaal en internationaal vlak.*

Zo geven we iedereen de kans om een leven lang met plezier te leren.”

II.8. Cultuur wil samen grenzen ver-leggen

- In het kader van meer en betere samenwerking over de beleidsdomeinen heen, kan de culturele sector bij een aantal bestaande of nieuwe transitieprocessen betrokken worden. Bijvoorbeeld: beleidsplan Ruimte: de Vlaamse Sportraad bereidt een advies voor over sport en ruimtelijke ordening. Daarnaast is er ook de impact van bibliotheken, musea, culturele centra en jeugdcentra, speelpleinen etc.
- Bij het Vlaams Actieplan voeding en beweging 2009-2015 zou sport zeker betrokken moeten worden.

² Cultuurforum, atelier Competentieverwerving en –waardering

http://www.cjism.vlaanderen.be/cultuur/cultuurforum/downloads/competentieverwerving_en_waardering_stimuleren.pdf

- De overheid dient het engagement om bepaalde voorstellen van de cultuursector met betrekking tot samenwerking, zoals die geformuleerd zijn door het atelier Ecocultuur³, waar te maken. Het feit dat Ecocultuur als opstap voor een transitie naar een duurzame maatschappij wordt vermeld in de VSDO is een stap in de goede richting.
- Voorbereiding Wereldconferentie Duurzame Ontwikkeling (United Nations Conference on sustainable Development – UNCSD) in 2012: de SARC is graag bereid een bijdrage te leveren aan het seminarie dat hiervoor eventueel zal worden opgezet en waarbij ook de adviesraden zouden worden betrokken.
- **Bij de participatieprocessen die worden opgezet, dienen de strategische adviesraden een plaats te krijgen. Het is enigszins verontrustend en totaal onaanvaardbaar dat ze niet vermeld zouden worden in dit hoofdstuk.**

III. Tot slot

De benadering van duurzame ontwikkeling vanuit cultuur maakt duidelijk dat cultuur een troef is voor duurzame ontwikkeling. Evenzeer geldt dat duurzame ontwikkeling onmisbaar is voor een toekomstgericht cultuurbeleid.

Met andere woorden:

**geen cultuur zonder duurzame ontwikkeling en geen duurzame ontwikkeling
zonder cultuur**

Iris Van Riet
Algemeen secretaris SARC

Luk Verschueren
Algemeen voorzitter SARC

³ Cultuurforum, atelier Ecocultuur

<http://www.cjism.vlaanderen.be/cultuur/cultuurforum/downloads/eco-cultuur.pdf>